

Ki gondolta volna, hogy a padlásán?

Ki gondolta volna, hogy Szegváron még akad valakinek a padlásán vesszőfonatos koporsó, s ki indult volna megkeresni?

Ahogy régi, bolygószerte elterjedt és uralkodó fajok utolsó példányai tengődnek tél-túl árnyas zugokban és szögletekben (számukra minden élőlény parvenü ezen a földön), ahogyan a faj tündöklését, hanyatlását, bukását és pusztulását is túlélt maradvány-egyedek húzódnak meg mohos tuskók körül vagy nyugalmasabb vizek fenekén — mint mondjuk a bojtosúszójú hal —, ilyszerűen lappanganak és tenyésznek tovább hajdan egész kontinenseken uralkodó eszme-rendszerek, világnézetek, teológiák, rítusok foszladéka és cafatái is. Úgy, ahogyan hajdan népszerű, imádott és rettegett istenségek karrierjük végén sokszor mint megvetett és lenézett, földönfutó ördögök távoznak egy kultúra életéből, éppen így egy valamikor minden józan elme által hasznosnak tartott praktikus igazság a legsötétebb babonássá, a legirracionalisabb bűbájja minősülhet át.

Hogyha a fiút kikísérjük és akkor visszafelé menet megsókoljuk a lábanyomát, az a fiú nem fog máshová elmenni. Az mindig csak ahhoz a lányhoz jár.

Mikor esküdtem a férjemmel, egy fekete öltönybe fölöltözött férfi is ott állt az oltárnál. Ruha volt a karján.

Bizonyos, hogy sehol Európában nem ütközött és keveredett össze ennyi hiedelem, kultúra és ideológia, mint itt, ahol az idők folyamán a legellen-tétesebb szokások, mindenféle földi és földtöntúli hatalmak törvényei, a legkülönbözőbb vallások papjai által celebrált misék, a már amúgy is összetett eredetű hagyományok interferenciája példátlanul sűrű és telített atmoszférát hozott létre.

Mindez pedig arról a két filmről jut eszünkbe, amit az etnológiai filmek Temesváron megtartott IV. biennáléján láttunk (1976. november). Mindkettőt a biennálén legtöbb sikert és szakmai elismerést aratott Moldován Domokos rendezte. Ez a két film (a *Halálnak halálával halsz* [1970] és a *Szerelmi varázslások* [1975]) olyan — sokszor több ezer éves — szokásokból s egy olyan hiedelemvilágból ollóz és nagyít ki részleteket, amelyekről úgy képzeljük, hogy már régesrég föld alá süllyedtek és elbomlottak, mint a vesszőkoporsók fonata.

Mert bármennyire marginális, bármennyire periferikus legyen is ez a világ, mégiscsak — mint Moldován filmjei és dokumentumanyaga is bizonyítják — létezik. Ez: a harmatszédő asszonyok világa, a lapátra emelt és visszafordított, kemencében elégetett, kűszőb alá ázott vagy párna alá rejtett férfi-lábnyomoké, a fájós asszonytorkot meggyógyító földgöröngyöké, a kecskével megetetett májusi virágé (hogy a fiú ne jöjjön többé) és a megbűbájolt ételé (hogy jöjjön), a fehérben virrasztó asszonyok körbejáró borosüvegé, a kifordított ruháké, az esküvőnél az oltár mellett álló és figyelő, feketébe öltözött férfiaké, akik később macska képében sündörögnek, vagy a férj alakját öltözik magukra, a fekete, kék vagy fehér ruhával letakart vesszőkoporsóké és a háromféle gyászé, az összenőtt szemöldökű lányok ráolvasásai és a váltott gyermekeké és a harmatra öntött boré. Ebben a világban külön, kis hegyen nevelt szőlőtökének külön préssel sajtolt borát isszák — a szerelembort —, férfiak indulnak, mint holdkórosok, el-lenállhatatlan hívásnak engedelmessé, vagy kedveskednek és enyelegnek a lánnyal, hogy hajszálat csenjenek tőle, ez a világ a lemetszett talpú macskáké és a megörzött macskatalpaké, ebben a világban az asszonyokat öngyilkosságba kergetik a megbolondított férjek, és a lakodalomba topanó halál így vigasztalja

— Ez jelent meg később macska képében?

— Az volt.

Lenéztem így az ágy alá és látom: egy nagy fekete macska, nagy szemekkel. Meresztli a szemeit.

a völegényt: „Szép menyasszonyodat öleld meg kedvedre. / De ne búsuljon ám, mert az is megy utánad / Még ma felpakolom, elviszem, csak várjad.“

Ebben a világban a főszerepet a nők játsszák, a varázslatot ugyanúgy főképp ők végzik, mint ahogyan a fehér gyászt is ők őrzik meg — hiszen a szerelem és a siratás is több az asszony életében, mint a férfiakéban —, és nem véletlen, hogy hovatovább főképp csak a szerelmi varázslások maradnak fenn. A penicillinben ma már mindenki inkább hisz, mint a szenes vízben, és a szenes vízhez fűződő hiedelmek gyakorlatilag már kivesztek; de miféle penicillin ajánlható szerelmi rontás ellen? A szerelmi bűbájosságokat gyakorlati téren nincs visszaszorítani. A szenvedő alanyok — mint mondtuk — a férfiak, őket éte-tik meg, az ő lábnyomukat ássák ki, az ő macskájuk talpát vágják le.

Háromszor. Háromszor voltam öngyilkos az uramér. Eccer beugrottam a kútba, eccer meg-ettem a tablettát, eccer meg felakasztottam ma-gamat. Nem sikerült.

Moldován ösztönszerű hitek konfliktusaiban vergődő asszonyai utolsó papnői annak az ideológiának, melynek elmélete a babona, és gyakorlata a varázslat, s amely évszázadokig a vallással, nem hosszú ideje pedig a tudományosnak nevezett világnézettel áll szemben.

Megfonja magamagának a koporsót a vesz-zőkbe temetkező ember. Csónakformán összeillesz-tett gyékényfonadékban száll alá a földre. Mennyi varázslatra használták ezt a földet!

Moldován filmjei sokkal részletesebb tanulmányt igényelnének. Az általa elmondottak fontos adalékai lesznek annak a majdani vállalkozásnak, amely célul tűzné ki egy nemzet lélel-formáinak rétegről rétegre történő vizsgálatát, az időben változó tudat lenyoma-tainak ábrázolását és elemzését. — Kevés szó esik arról a mesterségbeli hozzá-értésről, arról a képek és szimbólumok szintjén anyanyelvi természetességgel fogalmazó beszédképességről, ami a rendező Moldovánt jellemzi. Általában mint film-író, mint néprajzi szakembert dicsérik, s ez nem véletlen, még ha igazságtalan is kissé.

Moldován mászott föl a padlásra, ő találta meg a vesszőfonatos koporsót.

De hát, hogy az a tü-körtojás kényszerítet-te-e arra, hogy őhozzá járjon, vagy hát valami más...?

MOLDOVÁN DOMOKOS

Szerelmi varázslások

Móré Gáspár beszéllette énnekem, hogy egyszer egy csuprot főzetett volt Imrefiné egy varázsló vén asszonnyal az tűznél, mely azt mondja volt: Gábor, Gábor, Gábor.

Azonban a vén asszony befut Imrefinéhez, s monda neki: nagyságos asszonyom, nem tudom, mi vagyok az tűznél, de azt mondja, hogy Gábor, Gábor!

Hamar az Istenért, vonják ki az tűztől, ne főjön oly hamar, mert úgy jó Báthory Gábor lova nyaka szakadtában, hogy talán meghal.

(Török Katalin bünperéből. Kolozsvár, 1614.)

Monostor utcában lakunk vala urammal zsellérül és szin-te mellette laktam Lakatosnének. Egykor a gazdaasszony ki híva és mutatá, hát ez a Lakatosné a mi kertünkben

vagyon és háromszögű lepedővel hajtja vala Szent György
estén a harmatot, mondogatva:

Tej vaj az én sajtáromba
Sza...m a ti sajtártokba!

(Erzsébet Kocsis Györgyné vallomása. Kolozsvár, 1584.)

A tokiói Ginza sugárút legújabb szenzációja a komputerezált tenyérjósítás. Csupán arra van szükség, hogy a jövőjére kíváncsi járókelő ráhelyezze tenyerét a komputer érzékelő lapjára, és pillanatokon belül magnetofonszalagon jelenik meg mindaz, amire kíváncsi. A komputer a tenyér vonalain alapján értékeli a vállalkozó szellemű japán életútját, és olyan okos tanácsokat ad, mint hogy „tanúsítson kellő önmegtartóztatást, ne engedjen az érzelmeinek, és használja ki a kínálkozó üzleti és egyéb lehetőségeket“.

A kis számítógép kezelőjének feladata csupán az, hogy meghallgassa, mit jósol a gépesített jós a delikvensnek. Az egész ügylet egy percet vesz igénybe, és mindössze 300 jenbe, azaz 30 forintba kerül.

(Újsághír, 1976. január 1.)

(Helyszín: Pósa, kis dunántúli falucska utcája) A behavazott úton fiatal legények, hátukon kifordított bundával, kezükben csörgősbottal, köcsögdudával, házról házra járva regőlnek. Az új esztendőre bő termést, jó házasságot, gyermekáldást kívánnak.

Eljöttünk, eljöttünk,
Szent István szolgái,
Régi szokás szerint,
Szabad megtartani,
Haj, regő rejtem,
Neked ejtem!

Arra kerekedik
Egy sebes folyóvíz,
Azt körülfogja
Zöldellő pázsit,

Azon legelészen egy
Csodaféle szarvas.
Csodaféle szarvasnak
Ezer ága volna.
Ezer misegyertya
Gyulladva gyulladjék,

Altatva alugyék,
Haj, regő rejtem,
Neked ejtem!

Közben megjelenik a film főcíme is:

SZERELMI VARÁZSLÁSOK

Munkatársak:

Csengery Adrienne
Jeney Zoltán
Sáry László

Vidovszky László
Mönich László
Wechter Ernő

Kun Irén
Sebestyén Enikő
Tóth Gyöngyi

Breier György
Gonda Géza
Atinay György

(Helyszín: az ózdi kohóművek)

Az ózdi kohóművek füstölő kéményei. Két hordó között egy irdatlan hosszúságú kémény éktelenkedik. Közben egy-egy pillanatra megpillantjuk — babos kendővel a fején — főszereplőnket: az ózdi kohóművek egyik munkásnőjét, aki villanyesizológépén óriási méretű vasdurungokat bugáz-csiszol.

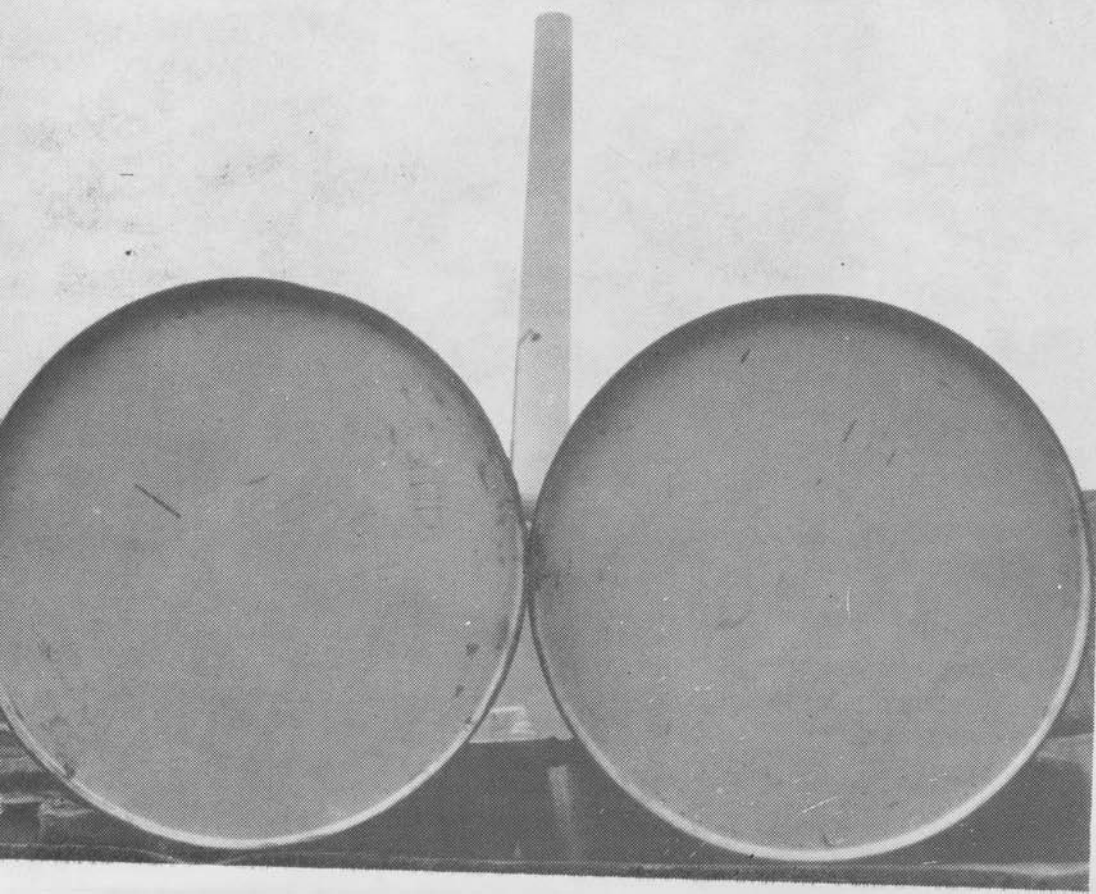
A gyári képsorok után a munkásnő központi fűtéses modern blokklakásában vagyunk, miközben aranyszélű pohárban kávéját keverve megszólal:

1946. augusztus 3-án esküdtünk a férjemmel. De minek? Hisz az egész életünk csak rontás volt. — Tulajdonképpen a férjemnek volt egy húga, azzal én nagyon jó barátnő voltam: mindennapos ő is nálunk, én is.

Volt egy majális, elmentünk. A férjem elkért engem táncolni. Hát én nem gondoltam, hogy ez lesz a vége, ez lesz a sorsa. Másnap ugyanúgy mentem hozzájuk, és az anyósom ilyen mézes mákostosztát főzött. Ettem belőle. Hát azok előtt

JELENETEK MOLDOVÁN DOMOKOS SZERELMI VARÁZSLÁSOK CÍMŰ FILMJÉBŐL
LÉPÉSNYOM BETAPASZTÁSA
LÉPÉCSŐK
JELKÉP

is ettem. És mi lett a vége? Szerintem ez rontás volt, mert attól a pillanattól én a férjemtől nem tudtam megszabadulni. Állandóan csak mentem és mentem. Tehát én észrevettem, hogy a mákostésztában valami van, mert attól a perctől nekem menni kellett a férjemékhez. Pedig komoly udvarlóm volt nekem. El is beszélt az anyósom, hogy valamit tett a tésztába. Ezt tudta a nagymamám, tudta a bátyám. És akkor voltak a komoly udvarlók, többek, hoztak májusi virágot, én meg a nagynénémhez átvittem, megettettem a kecskével, hogy ne jöjjön a fiú hozzám többé.

Es úgy is volt, az nem is jött. A férjem csak tovább is jött. Hát bizony összeházasodtunk, de szeretni, azt nem mondhatom, hogy szerettük egymást, ő sem, meg én sem. Sőt! Olyan gyereklány voltam, mondták nekem ilyen idősebb asszonyok, hogy menjünk el a templomba, mert ott valami tömjénfüst vagy mit tudom én mi, majd megfüstölnek velem, vagy mit csinálnak, hogy a rontást elvegyék rólam. Mert mindenki tudta, hogy ez csak rontás volt. De hát én a gyerekésszel nem gondoltam, hogy ez így lesz.

Tehát engem megrontottak. En hiszek benne. De viszont én még nem rontottam meg senkit, de nem mondom, hogy nem-e fogom. Viszont tanácsot már adtam 1972-ben. Volt egy nagyon jó barátnóm, Erzsike, és összeismerkedett egy férfivel. Viszont az is családos, ő is. Hát mondta, hogy adjak neki valami tanácsot, mivel hogy én elmondogattam, hogy én rontásba élek, meg hiszek benne, meg minden. Hát mit csináljon? Mondom: Tudod mit? A presszókávéba tedd bele a [...]. Ki is próbálta, be is vált, mert mai napig jó barátok, s mind a kettőnek családja van. Viszont én ezt nem próbáltam ki. Nem fogom mondani, hogy nem-e. Ezeket mind a nagyanyámtól és az öregektől tanultam.

Mondókája befejeztével a pohár alján maradt kávé kiissza, majd a filmkamera lassan elindul, s a munkásnő mögötti szobaablakon át a szemben lévő tizenkét emeletes blokkházat látjuk az ablakon lógó „függöny által homályosan“.

(Helyszín: Galgamácsa határában)

A kamera elé csapódik egy fehér folt, formája meghatározhatatlan, tovaúszik, majd eltűnik.

Két sokszoknyás parasztasszony húz maga után egy — most már jól látható — fehér lepedőt, s közben ezt hallani:

*Hajnalban szedem a harmatot,
Hajnalban szedem a harmatot;*

*Szedem a szép hajnal harmattját,
Szedem a szép hajnal harmattját!*

Egy másik asszony a földön guggol, táncosan ingatva derekát [...], szétterített alsósoknyájába szedve a harmatot, közben ezt mormolja:

*Szedek is, hagyok is —
Szedek is, hagyok is.
Szedem a harmatot,
Szedem a harmatot;*

*Szedek is, hagyok is —
Szedek is, hagyok is.
Szedem a harmatot,
Szedem a harmatot.*

A mezőn a távolban itt is, ott is feltűnik egy-egy asszony, fehér lepedőjét húzva maga után.

Pirkad.

Az asszonyok kifeszítik lepedőiket, s tovarepülnek a smaragdszínű réten.

(Helyszín: Matkópuszta. Kecskeméttől kb. 20 kilométerre található, az alföldi tanyavilág egyik kis települése.) Egy kis tanyai ház Matkópusztán. Egy lány és egy fiú lép ki a házból, végigmennek az udvaron, majd a kerítésnél, a kapunál elbúcsúznak.

Az öregasszony, aki eddig a ház sarkánál „lesett“, a fiú távozása után egy lapáttal és egy vékonyra kötözött cirokseprűvel megáll a kerítés mögött álló lány mellett. A fiú lassan eltűnik a mezőn.

A lány a fiú lépéseiben lépkedve halad előre, miközben az öregasszony a lány mögött lépkedve — a cirokseprű segítségével — lapátjára szedi a fiúnak a lány által „visszafordított“ lépéseit, s közben ezt mormolja:

*Istenem, tartsd meg ezt a vőnekvalót,
Mert ezt én igen megszerettem!
Sem a gonosz, sem a sátán
el ne raboljon a lányomtul!*

*Sem a gonosz, sem a sátán
el ne raboljon a lányomtul!
Sem a gonosz, sem a sátán
el ne raboljon a lányomtul!*

A lány a fiú minden harmadik lépését megcsókolja a földön, amit hisztérikus zenei sikolyok kísérnek.

Az összegyűjtött lépéseket: a sárföldet az udvaron lévő kemencébe, a kéménykijárat közelébe tapasztja a lány az öregasszony segítségével, miközben egyre mormolja:

*Szentséges Szűz Mária!
Add, hogy úgy járjon mellettem*

*egész életemben,
mint a füst a kéményben!*

(Helyszín: Pósfá)

Egy regőlö strófa erejéig ismét megpillantjuk a regőlö legényeket, amint láncosbotjukon, köcsögdudájukon összeregőlik a ház jövődöbeli fiatal párját.

*Ennek mondanának
Egy szép legényt,
Kinek neve volna:
Okos József volna,*

*Párna alá huzints,
Ott is jól meggurints.
Haj, regő rejtem,
Neked ejtem!*

(Helyszín: Porcsalma, Szabolcs-Szatmár megye)

Mintha égigérő fák nőnének ki az elénk táruló napsütötte mocsaras vízből. A fák mögött egy még vakolatlan, néhány hónapja befejezett új ház.

A reggeli napfény sugarai megtöltik, bearanyozzák az áruházi bútorokkal telezsúfolt porcsalmi új ház szobáját, ahol az asszony éppen a friss fehérmüt adja át „kifordítva” férjének, majd a konyhában, a járókában kisfiára is ráhúzza a kifordított atlétatrikót, ingecskét.

Az öltöztetési képsorok után az asszony — s egy alkalommal a férje is — egész közelképben elkezd mesélni:

AZ ASSZONY: Csak evvel védekeztünk, hogy fonákul hordtuk az alsónemünket. És a férjemnek atlétát, alsónadrágot, magamnak kombinétot, a kisfiúnak úgyszintén az alsóneműjét fordítva hordtuk kilenc hétig.

Hát az első házasságából egy 12 éves fia van, aztán eljött ide nálunk egyszer így a nyár közepe táján, aztán az apja találkozott vele, hozott neki egy zsebkést. Én haragudtam érte, hogy ne hordja a zsebébe azt, nem, ő letette a kést. De mikor nagyon beteg volt, én gondoltam magamba, hogy lehet, hogy ezáltal lett neki valami baja.

Aztán van itt egy öreg cigányasszony, Anna néninek hívják. Említettem neki ezt a dolgot. Az meg mondta nekem, hogy égessem el. Ejfél előtt egy pár perccel a tűzbe dobtam és elégettem.

Es mondta az anyósa, mán a férjemnek a volt anyósa, hogy teljesedett a kívánsága, hogy úgy megroncsák, hogy talicskával fogják tologatni, úgy el fog nyomorodni!

Hát énszerintem igaz lehetett valami belőle, a rontásából, mer szinte egyik napról a másikra leesett a lábáról. Annyira volt, hogy még bottal se tudott kimeni. Aztán ahol laktam, a Kossuth utcában, ott az egyik öreg néni, Nagy Eleknek az anyósa üzente nekünk, hogy meg akarnak rontani bennünket, hogy fordítva vegyük fel minden alsónemünket, úgy a felnöttek, mint a gyerekek.

Borzalmas sok rontásról írogatott nekünk, úgy, hogy én nem bírtam mán tovább ezt tűrni; egyszer az én nevemre jött, egyszer a férjemére, az anyósomékéra, úgy, hogy állandóan csak mindig ilyen csúfságokat írt. Engem is nagyon gyalázott mindig. Aztán feljelentettük a rendőrségen, onnan a bíróságra került, úgyhogy egy halom levelet vittünk a bíróságra, aztán az első felesége a férjemnek ott volt anyjával együtt, mikor kijöttünk a tárgyalásról, kiabáltak utánunk sok csúnya beszédet. Aztán mondta az öregasszony, hogy sikerült nekijjék a rontás, amit írogatott, beteljesedett a kívánságok, úgy, hogy seggen fog csúszni, ezt is mondta, meg talicskában fogják tologatni, úgy meg fog nyomorodni.

A FÉRFI: Nekem a betegségem isia, úgyhogy nekik sem rontással, sem varázslattal nem tudtak engem így ebbe a betegségbe belehozni. De a feleségem meg mindenki abba vót, hogy engemet biztos megrontottak, mert hamar leestem a lábamról, és szóval űk abba vótak, hogy ez ugye a rontásnak a jele vót.

Eles vágással, a porcsalmi tanácsháza névadó ünnepségén vagyunk. Közelképben látjuk hirtelen felállni Gombos Irént, Nagy Gyulát. Az asszony kezében tartja gyermekét is, miközben a névadó fogadalom-szövegét mondják utána:

— Kérem az édesapát és az édesanyát, hogy a fogadalom szövegét mondják utánam:

„Én, Gombos Irén — Nagy Gyula, ünnepélyesen fogadom, hogy Marianne nevű gyermekemet becsületes, a dolgozó néphez hű emberré nevelem. Minden erőmmel arra törekszem, hogy gyermekem szocialista társadalmunk méltó tagjává, hazánk hűséges, odaadó állampolgárává váljék.“

— Köszönöm szépen, szíveskedjenek helyet foglalni! A kamera lassan körbepásztáz a tanácssteremben s a nemzeti szalaggal mellén átkötött tanácselnökön és a körülöttük lévő virágokon. Majd a kamera megáll a kéknnyakkendős úttörőlánnyok csoportján, s közülük az egyik elkezd beszélni:

— Kedves édesanya, kedves névadó szülők! Kisdobos és úttörő társaim nevében szeretném kifejezni jókívánságainkat. Kívánjuk a kedves édesanyának, a tisztelt névadó szülőknek, hogy erőben, egészségben gondozzák és neveljék féltett kincsüket, drága gyermeküket. Kívánjuk, hogy szerető gondoskodásuk eredményeként a jelenleg még aprócska kislányuk testileg-szemlelileg fejlődve egyre több örömet és boldogságot szerezzen önmagának és társadalmunknak. Ezennel kislányukat: Mariannet jelképesen kisdobos társaink közé fogadjuk, és ennek kifejezéseként a kisdobos nyakkendőt átadjuk.

Papírról olvasott mondókája végén egy csokor virágot nyújt át az édesanyának s az újszülöttnék. Majd egy kék kisdobos-nyakkendőt is ráköt a kis újszülött nyakára. A gyerek felsír, ekkor sok kis kéknnyakkendős úttörőlánnyka elkezd énekelni:

*Serkenj fel, kegyes nép!
Mosolyog az hajnal.
Arany szál tollakkal
Repdes, mint egy angyal.*

*Ingó-bingó zöld fűszál
Szépen felöltözik,
Liliom, rózsával
Meg is törölközik.*

*Amennyi fűszál van
A tarka mezőben,*

*Annai áldás szálljon
Gyermekük fejére!*

*Ingó-bingó zöld fűszál
Szépen felöltözik,
Liliom-rózsával
Meg is törölközik.*

*Amennyi fűszál van
A tarka mezőben,
Annai áldás szálljon
Gyermekük fejére!*

Közben a tanácsháza udvarára érünk, ahol a névadót ünneplő kis csoport az újszülöttet tartva az élen elindul. Majd az előbb látott égigérő fák között a mocsaras víz mellett haladnak házuk felé. A sor eleje eltűnik, csak a libasor végén maradtak figurája tükröződik a mocsaras vízben. A kép kimerevedik, és elindul a VÉGE főcím:

Évek óta járom az országot. Néprajzi gyűjtéseim, beszélgetéseim megerősítétek bennem azt a tapasztalatot, hogy a ma falun és tanyán élők tudatában összekeveredett a magyar pogánykori és a keresztény hit hiedelemvilága. Az utóbbi évtizedekben a természettudományos ismeretek gyors terjedése, az iskolai nevelés, a valóságos világot közelebb hozó új tudás meggyorsította azt a folyamatot, amelyben a babonás hiedelmek elemeikre hullanak szét. Ez a film dokumentáció, hogy a ma már csak nyomokban fellelhetőnek emléke maradjon. Egyúttal üzenet is, segíteni kíván az emberhez egyedül méltó tiszta gondolkodásnak: az értelemnek.

Írta és rendezte: MOLDOVÁN Domokos
Fényképezte: PAP Ferenc

Köszönetet mondok a segítségükért Pósa, Ózd, Hódoscsépány, Galgamácsa, Matkópuszta, Porcsalma, Ökörítőfülpös lakóinak.

A Moldován Domokos írta és rendezte Halálnak halálával halsz... és Szerelmi varázslások című színes rövidfilmet Temesvárott 1978. november 27-én vetítették az etnográfiai filmek IV. biennáléján. (A Halálnak halálával halsz... forgatókönyvét a filmből való fényképek kíséretében a Korunk 1974. I. számában közzéltük.) A Szerelmi varázslások forgatókönyvét M. D. 1973—1975-ben írta saját gyűjtései alapján. 1978. július 14-én M. D. A halottlító című, hetvenperces, színes dokumentumfilmjét ugyancsak Temesvárott, az etnográfiai filmek V. biennáléján mutatták be kirobbanó sikerrel. (Július 20-án a temesvári filmklubban ismét levetítették, s hosszan vitáztak róla.)